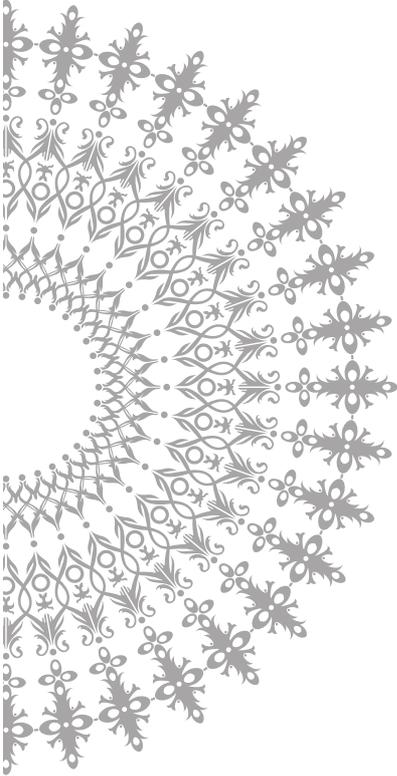

พระบารมี

Special Power

นรนิติ เศรษฐบุตร*

บทคัดย่อ

พระมหากษัตริย์ในการปกครองตามรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ อาจมีความแตกต่างกันไป สำหรับประเทศไทย ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมา พระมหากษัตริย์ทรงมีความสำคัญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ครองราชย์มายาวนาน มากที่สุดถึง 70 ปี เมื่อศึกษาถึงพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท และโครงการพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 แล้ว ได้ทำให้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์

Abstract

The role of the monarch in the constitution varied from one country to another. In Thailand, the establishment of the constitutional monarchy occurred in 1932. King Rama 9 was the longest reigning monarch in Thai history at 70 years. Through His Majesty's royal teachings, works, and initiative projects, His Majesty inspired the people of Thailand and has still been realized of divine grace.

* ประธานคณะกรรมการวิชาการสถาบันพระปกเกล้า และอดีตนายกสภาสถาบันพระปกเกล้า

พระมหากษัตริย์ของไทยในการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญที่มีมานั้น พระองค์ทรงเป็นประมุขของประเทศ ดังความในรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกของไทย ได้บัญญัติไว้เมื่อ 80 กว่าปีก่อน คือ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ในวรรค 3 ของรัฐธรรมนูญที่มีความว่า **“อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยาม พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นแต่โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”**¹

อำนาจที่พระมหากษัตริย์จะใช้โดยบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้น เมื่ออ่านจากรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกก็จะพบว่า มีบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสถาบันหลักของประเทศ 3 สถาบัน ได้แก่ สภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรี และศาล เรียงกันอยู่ 3 มาตรา ดังนี้

“มาตรา 6 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี

มาตรา 8 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาลที่ได้ตั้งขึ้นตามกฎหมาย”

ดังปรากฏว่า เมื่อมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ในวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ.2493 แล้ว ในฐานะพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขของประเทศ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกระทำพิธีเปิดประชุมรัฐสภา และได้ทรงมีพระราชดำรัสเปิดประชุม ดังที่ความตอนหนึ่งว่า²

“ท่านทั้งหลายควรจะตระหนักใจอยู่ว่าเหตุการณ์ของโลกกำลังอยู่ในระยะอันจะผันแปรไปสู่ทางร้าย หรือทางดี ก็หาเป็นผู้ใดอาจพยากรณ์ได้ไม่ เท่าที่ปรากฏอยู่ในเวลานี้

มีการขัดแย้งกันในลัทธิการเมือง แม้ใกล้ประเทศเรานี้เอง ก็ถึงกับประทัดประหารกันด้วยอาวุธ ด้วยมีความเห็นแตกแยกกัน สถานการณ์เช่นนี้ ย่อมจะก่อให้เกิดความวิตกอยู่บ้างว่าจะเป็นการกระทบกระเทือนถึงประเทศไทยเพียงใด แต่ข้าพเจ้ามีความพอใจที่เห็นประเทศชาติของเรายังสามารถรักษาความสงบสุขไว้ได้ดี

การเศรษฐกิจได้ฟื้นฟูกิจเกือบจะเข้าสู่ปกติ มีการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศไทยเกือบเท่าระดับเดิม เป็นต้น”

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงทำพิธีเปิดประชุมรัฐสภานี้ พระมหากษัตริย์จะมีพระราชดำรัสเปิดประชุม ซึ่งความที่มีอยู่แต่ละครั้งนั้น โดยทั่วไปเป็นคำที่รัฐบาลทำขึ้นถวาย ดังจะเห็นได้ว่าบางครั้งก็ได้เขียนระบุชัดเจนว่า **“กรณีกิจและนโยบายของรัฐบาล”** เช่นที่มีอยู่ในคราวที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปทำพิธีเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามความในมาตรา 59 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2498 พระองค์ได้มีพระราชดำรัสตั้งที่จะขอคัดมาตอนหนึ่งว่า³

“ก่อนที่จะได้ดำเนินพิธี ข้าพเจ้าใคร่ถือโอกาส แถลงถึงกรณีกิจและนโยบายของรัฐบาลของข้าพเจ้า บางประการ กล่าวคือ

ในด้านการต่างประเทศ รัฐบาลของข้าพเจ้า มีนโยบายอันแน่วแน่ในการต่อต้านการรุกรานของฝ่ายคอมมิวนิสต์และจะดำเนินตามแนวนโยบายของสหประชาชาติ เพื่อรักษาสันติสุขของโลก เชิดชูอุดมคติของสหประชาชาติ และให้ยึดมั่นอยู่ในฝ่ายเสรีประชาธิปไตย ทั้งจะส่งเสริมสัมพันธไมตรี ให้ความร่วมมือช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงเป็นอย่างดี...

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475

² ประมวลพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ใน รัฐพิธีเปิดประชุมรัฐสภา, (กรุงเทพฯ, รัฐสภา, 2559), 19-20.

³ เรื่องเดียวกัน, 30-31.

สำหรับด้านภายในประเทศนี้ รัฐบาลของข้าพเจ้า มีนโยบายที่จะเร่งรัดส่งเสริมให้บังเกิดผลดีในทาง เศรษฐกิจของชาติยิ่งขึ้น และได้พยายามอบรมเร่งรัดให้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีความรู้ และสนใจเรื่องการเมืองการอาชีพ ของราษฎรยิ่งขึ้น เพื่อจะได้บริหารราชการให้เป็นผล ไปตามนโยบายของรัฐบาล.....”

การเสด็จพระราชดำเนินในพิธีเปิดประชุมรัฐสภา หรือสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาร่างรัฐธรรมนูญ หรือ สภานิติบัญญัติ ซึ่งเป็นสถาบันนิติบัญญัติในฐานะ องค์พระประมุข พระองค์ได้มีพระราชดำรัสถึงนโยบาย ของรัฐบาลที่ได้ดำเนินสืบต่อมา

ส่วนในด้านงานทางการเมืองของอำนาจหลักทั้ง 3 นั้น จะมีพระบรมราชโองการตั้งแต่การแต่งตั้งประธาน สภาผู้แทนราษฎร หากมีวุฒิสภาก็จะแต่งตั้งประธาน วุฒิสภา แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี แต่งตั้งรัฐมนตรี ประธาน ศาลฎีกา และข้าราชการระดับสูง โดยการแต่งตั้ง ทั้งหมดนี้ จะมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คือ เป็นผู้รับผิดชอบการใด ๆ ที่เป็นผู้ลงนามไว้

ส่วนคณะรัฐมนตรีนั้น ในโอกาสแรกหลังจากมี พระบรมราชโองการแต่งตั้ง นายกรัฐมนตรีจะนำคณะ รัฐมนตรีเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อถวาย สัตย์ปฏิญาณก่อนที่จะเข้ารับหน้าที่ ตามที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญและในโอกาสนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ หัวจะมีพระราชดำรัส ดังจะขอนำกรณีที่นายกรัฐมนตรี พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นำคณะรัฐมนตรี เข้าเฝ้า ทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณ เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2529 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ครั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัส ต่อคณะรัฐมนตรีที่มีความตอนหนึ่งว่า⁴

“.....รัฐบาลนั้นเป็นสถาบันหนึ่งในสถาบันสำคัญของ ประเทศ จึงต้องปฏิบัติหน้าที่โดยถือว่าชาติ บ้านเมือง เป็นหมายสำคัญ และความอยู่ดีกินดีของประชาชนเป็น สิ่งที่ปรารถนา ด้วยการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจจริง ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และขยันหมั่นเพียร.....”

แต่ถ้าไม่ใช่อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และ อำนาจตุลาการ ที่พระมหากษัตริย์จะทรงใช้ผ่านสถาบัน หลักของประเทศแล้ว นักการศึกษาด้านรัฐธรรมนูญ ที่ศึกษาเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ของอังกฤษ ยังกล่าวว่ สิทธิของพระมหากษัตริย์อีก 3 ประการ ดังที่ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ค้นคว้าข้อเขียนของนักเขียนตำรา รัฐธรรมนูญอังกฤษ มีความตอนหนึ่งว่า⁵

“แบร์โชท์ (Bagehot) ผู้เขียนตำรารัฐธรรมนูญ อังกฤษอันมีชื่อเสียงได้กล่าวว่า พระมหากษัตริย์มีสิทธิที่จะ ได้รับการปรึกษาหารือ สิทธิที่จะสนับสนุน และที่จะ ตักเตือน (The right to be consulted, the right to encourage and the right to warn)

ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล- อดุลยเดช พระราชทานคำปรึกษา และคำแนะนำแก่ รัฐบาล หรือนายกรัฐมนตรีนั้น นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรีสองสมัย ได้เคยให้สัมภาษณ์ให้ความ เห็นในเรื่องนี้เอาไว้ครั้งหนึ่งว่า⁶

“ถ้าจะให้ท่านลงพระปรมาภิไธยแต่ละเรื่องทั้งนั้น ท่านก็ต้องทราบที่มาที่ไป ก็เป็นหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี ที่จะต้องเข้าเฝ้าฯ เป็นกรส่วนพระองค์ เป็นหน้าที่ ที่เรียกว่าถวายงาน อย่างเช่นมีพระราชบัญญัติสำคัญ ก็ต้องไปกราบทูลท่านว่าจะมีเข้ามาเพราะอะไร มีเจตจำนงอย่างไร จะมีผลบังคับใช้ในทางใด หรือถ้าเป็น

⁴ www.thaihealth.or.th, “พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับการบริหารประเทศ” อ่านเมื่อ 2 มกราคม 2560

⁵ หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 ว่าด้วยพระมหากษัตริย์, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2551), 39.

⁶ www.oknationtv.nationtv.tv, “อานันท์ ปันยารชุน พุดถึงการปฏิบัติของนายกฯ เมื่อเข้าเฝ้า...” (6 พฤษภาคม 2552) อ่านเมื่อ 2 มกราคม 2560

งานบริหารจะมีโครงการอะไร อย่างสร้างเขื่อนที่ไหน อะไรก็แล้วแต่ ก็ต้องไปกราบบังคมทูลรายงานท่าน ระหว่างรายงานท่าน ก็ไปขอคำปรึกษาท่านด้วย ถ้าไม่ไปถามท่าน ท่านก็ไม่ให้ละ.....”

นายชวน หลีกภัย นักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง อดีตนายกรัฐมนตรีสองสมัย ผู้เคยเป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้สัมภาษณ์ เรื่อง “พ่อของแผ่นดิน” ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ เอ็กซ์ไซท์ ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2559 มีความตอนหนึ่งสมัยที่ตนเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่า⁷

“.....ในครั้งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทรงรับทราบว่ามีผมเป็นรัฐมนตรียังวัยวุฒิและประสบการณ์น้อย ประสบการณ์ด้านเกษตรไม่ใช่สายตรง โดยพระองค์ท่านทรงแนะนำตั้งแต่ต้นให้ศึกษาและเรียนรู้ได้จากคนที่มีความรู้ เพื่อจะทำงานให้เกิดประโยชน์ ผมถือว่าเป็นพระคุณยิ่งใหญ่ที่ทรงให้คำแนะนำ.....”

นายบรรหาร ศิลปอาชา นักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง เป็นหัวหน้าพรรคชาติไทยที่ได้เป็นนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2538 ได้เล่าถึงตอนที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรีว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในขณะนั้นได้ทรงให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่พระองค์ได้ทรงเข้าใจเป็นอย่างดี แต่ในเรื่องที่เกี่ยวกับการเมือง พระองค์จะไม่เกี่ยว ดังคำบอกเล่าของอดีตนายกรัฐมนตรีบรรหารว่า⁸

“แม้แต่เรื่องความขัดแย้งในพรรคชาติไทยเอง พระองค์ทรงรู้เรื่องภายในว่า มีกลุ่มไหนบ้าง แต่พระองค์ทรงบอกว่าให้ไปแก้เอาเอง เรื่องการเมืองพระองค์ไม่ยุ่ง มีแต่เฉพาะเหตุการณ์ รสช. ที่เกิดความรุนแรง พระองค์

จึงทรงลงมา แม้แต่เหตุการณ์ปลายปี พ.ศ. 2549 พระองค์ไม่ได้ทรงลงมา เพราะไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง”

แต่ในการครองแผ่นดินของพระมหากษัตริย์นั้น ก็ยังมีพระราชกรณียกิจที่พระมหากษัตริย์ทรงทำได้อีกหลายประการ เพื่อประชาชนทั้งหลาย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระปฐมบรมราชโองการ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกว่า⁹

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

ทั้งนี้ ในการครองแผ่นดินนั้น รัฐธรรมนูญบัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ไว้ในมาตรา 2 ของรัฐธรรมนูญ ฉบับ 10 ธันวาคม ดังที่อ้างมาแล้ว โดยขณะที่สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้อยู่ ประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ คือ พระยามโนปกรณนิติธาดา ประธานกรรมการราษฎร หรือที่จริงก็คือ นายกรัฐมนตรีของประเทศในขณะนั้น ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า¹⁰

“.....พระมหากษัตริย์เป็นประมุขชาติ และปวงชนชาวไทย และดำรงอยู่ในฐานะอันพึงพ้นจากความติเตียนในทางใด ๆ เพราะฉะนั้นในรัฐธรรมนูญของบ้านเมืองใดที่ปกครองโดยกษัตริย์ และมีรัฐธรรมนูญ เขาก็วางหลักการไว้เช่นเดียวกันทุกแห่ง.....”

ดังนั้น การที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งความหมายจากคำอธิบายของผู้เขียนรัฐธรรมนูญที่ว่า “เป็นประมุขชาติ และปวงชนชาวไทย” กับการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติว่าพระมหากษัตริย์ “ดำรงอยู่ใน

⁷ www.facebook.com, “Democrat Party, Thailand” (21 กรกฎาคม 2559) อ่านเมื่อ 2 มกราคม 2560

⁸ www.manager.co.th, “3 อดีตนายกฯ เชิดชูพระมหากษัตริย์ นักประชาธิปไตย นำชาติฝ่าวิกฤต” (22 พฤษภาคม 2550) อ่านเมื่อ 2 มกราคม 2560

⁹ 99 พระบรมราชาวาท น้อมนำราษฎรร่วมเย็นเป็นสุขสานต์, (กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม, 2559), 19.

¹⁰ เอกสารพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ 10 ธันวาคม 2475, (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2552), 37.

ฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ” นั้น ทำให้เห็นได้ว่า พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระมหากษัตริย์ ที่ทรงพระราชทานในวาระต่าง ๆ กัน จึงมีความสำคัญ แม้จะมีได้เป็นตัวบทกฎหมายที่ออกมาใช้ แต่ก็ยังเป็น แนวทางที่ประชาชนได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ สำหรับ ประชาชนทั่วไปนั้น ก็เป็นที่ทราบกันดีว่าทุกปีในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระปรเมน- ทรมหากษัตริย์พลอดุลยเดช พระองค์ท่านจะมีพระราชดำรัส ต่อคณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี ประธานสภาฯ สมาชิก สภาฯ ข้าราชการทั้งทหารและพลเรือน ผู้แทนภาค เอกชน และประชาชนที่เข้าเฝ้าถวายพระพร ซึ่งได้เผยแพร่ให้ประชาชนทั่วประเทศได้ฟัง

เมื่อพิจารณาพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาท ที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหากษัตริย์พลอดุลยเดช ได้พระราชทานในวาระต่าง ๆ ตามพระราชวโรกาส ที่พระองค์ได้เสด็จไปทรงงาน หรือพระบรมราโชวาทใน พระราชวโรกาสในการเสด็จไปพระราชทานปริญญาบัตร พระราชทานกระบี่ และพิธีเปิดงานเกี่ยวกับครู และ งานลูกเสือแห่งชาติ ก็จะทำให้เห็นถึงแนวทางในการ ดำเนินชีวิต และข้อคิดที่ประชาชนยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ ในสังคม และมีการอ้างอิงกันอยู่เป็นประจำ ดังพระราช- ดำรัสที่เกี่ยวกับคนดีปกครองบ้านเมือง ที่มีคนจำได้และ ยกพระราชดำรัสของพระองค์ท่านเผยแพร่กัน ที่มีความว่า¹¹

“.....ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใคร ที่จะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมือง มีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครอง บ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อ ความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

พระราชดำรัสนี้ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา- กษัตริย์พลอดุลยเดช ได้พระราชทานเป็นพระบรมราโชวาท ในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ณ ค่ายลูกเสือ วชิราวุธ จังหวัดชลบุรี ในวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2512 ตอนนั้นสังคมไทยมีความตื่นตัวในเรื่องเกี่ยวกับบ้านเมือง มาก เพราะ ปี พ.ศ. 2512 นั้น เมื่อตอนต้นปีได้มีการ เลือกตั้งครั้งแรกในระยะเวลา 10 ปี แต่เรื่องที่พระองค์ มีพระราชดำรัสนั้น ไม่ได้เกี่ยวกับการเมืองแต่อย่างใดเลย

การที่ทรงมีพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทในปี หลัง ๆ ในหลายโอกาส ดังนั้น ตลอดเวลาที่พระองค์ ครองราชย์ จึงมีพระราชดำรัสกับพระบรมราโชวาทรวมกัน เป็นจำนวนมาก เมื่อกลางปี พ.ศ. 2559 ในเดือนมิถุนายน ศูนย์คุณธรรม กระทรวงวัฒนธรรมได้ขอพระบรม ราชานุญาตนำพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท คัดตัดตอนมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือ ชื่อ “เทิด 9 ปกเกศ” มาพิมพ์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติในโอกาสจัดงานฉลอง สิริราชสมบัติ ครบ 70 ปี นั้น หนังสือนี้ได้มีพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทร- มหากษัตริย์พลอดุลยเดช ออกรวมกลุ่มเป็นเรื่อง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านชื่อตรง 2. ด้านวินัย 3. ด้านความ รับผิดชอบ 4. ด้านพอเพียง และ 5. ด้านจิตอาสา จะขอ ยกพระราชดำรัสด้านละกรณีมาเพื่อให้ได้อ่าน ดังนี้

ในด้านเรื่องชื่อตรง ที่พระองค์ท่านได้มีพระราชดำรัส ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 หลังจากพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ประมาณ 3 ปี พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปในพิธี พระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ในวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 โดยได้ พระราชทานพระบรมราโชวาท มีความตอนหนึ่งที่คัด มาว่า¹²

¹¹ www.thaihealth.or.th, “พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับการบริหารประเทศ” อ่านเมื่อ 2 มกราคม 2560

¹² เทิด 9 ปกเกศ 70 คุณธรรมนำประชา, (กรุงเทพฯ: ศูนย์ดำรงธรรม (องค์การมหาชน), 2559), 21.

“.....ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายจงมั่นอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เพราะคุณธรรมอันนี้เป็นมูลฐานอันสำคัญที่จะยังความเจริญและความเป็นปึกแผ่นแก่สังคม เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีกลมเกลียว ความซื่อสัตย์สุจริตที่ว่านี้ หมายถึง ความสุจริต ซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ต่อตนเอง และต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มิเจตนาบริสุทธิ์ ไม่เอารัดเอาเปรียบ.....”

ด้านต่อมาเรื่องวินัยนั้น พระองค์ได้มีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินออกให้ประชาชนเฝ้าฯ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2504 มีความตอนหนึ่งที่ขอคัดมา ดังนี้¹³

“.....ประเทศไทย ประชาชนพลเมือง มีความสามัคคีกลมเกลียวกันดี มีระเบียบวินัยดี ประเทศนั้นก็เจริญและอยู่ในฐานะดี ยิ่งมีความสมครสมานกลมเกลียวกันมาก ก็ยิ่งเจริญมาก จึงเห็นได้ว่าความสามัคคีกลมเกลียวกันในระหว่างคนในชาติ และความเข้าใจรักษาระเบียบวินัยนี้แหละ ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่ง ที่จะช่วยนำประเทศชาติสู่ความวัฒนาถาวร.....”

ส่วนเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบ นั้น ขอยกพระราชดำรัสตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทที่พระองค์ได้พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2513 ที่มีความว่า¹⁴

“.....ความเจริญของประเทศชาติ เป็นความเจริญส่วนรวม ซึ่งเกิดจากผลงาน หรือผลของการกระทำของคนทั้งชาติ ถือได้ว่าทุกคนแบ่งหน้าที่กันทำประโยชน์ให้แก่ชาติ ตามความถนัดและความสามารถ และต่างคนต่างก็ได้เกื้อกูลกันและกัน ไม่มีผู้ใดจะอยู่ได้และทำงานให้แก่ประเทศชาติได้โดยลำพังตนเอง.....”

¹³ เรื่องเดียวกัน, 45.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, 75.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, 105.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, 126.

มาถึงเรื่องความพอเพียง เรื่องนี้ได้เป็นที่รู้และนำไปสู่การปฏิบัติของประชาชนกันต่อมากอีกมาก ที่ยกมานี้เป็นเพียงคัดมาจากพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต ที่มีความว่า¹⁵

“.....พอมีพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือยไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ.....”

สำหรับเรื่องจิตอาสา นั้น ขอคัดเอาความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยในโอกาสขึ้นปีใหม่ ปี พ.ศ. 2532 เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2531 ที่มีความว่า¹⁶

“.....ความสามัคคีปรองดอง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับความรักใคร่เผื่อแผ่ช่วยเหลือกันฉันญาติพี่น้องสองประการนี้ คือคุณลักษณะสำคัญของไทย ที่ช่วยให้ชาติบ้านเมืองอยู่รอดเป็นอิสระ และเจริญมั่นคงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน.....”

ที่คัดมาข้างต้นนี้ ยกมาเพียง 5 ด้าน มีพระราชดำรัสและด้านละหนึ่งกรณีเท่านั้น จึงยังมีด้านอื่น ๆ อีกและหลายกรณี ที่ปรากฏในหนังสือ “99 พระบรมราโชวาท น้อมนำราษฎร์ร่วมเย็นเป็นสุขสานต์” ที่กระทรวงวัฒนธรรมได้พิมพ์ออกเผยแพร่หลังพระบาทสมเด็จพระ

พระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จสู่สวรรคาลัย แล้ว ได้อัญเชิญพระบรมราโชวาท พระราชดำรัสของ พระองค์ออกมาพิมพ์¹⁷

“เพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่า ได้น้อมนำมา ประพฤติปฏิบัติ”

ดังนั้น ถ้าเอามาอ่านก็จะเห็นเรื่องราวที่กว้างขวาง หลากหลายด้านไปในเรื่องต่าง ๆ จึงขอยกพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัส ในด้านอื่น ๆ นอกเหนือ จากที่ยกมาแล้วให้ได้อ่านโดยทั่วกัน ดังนี้

ในหัวข้อด้าน “รักษา ศาสนา และพระมหากษัตริย์” จากหนังสือนี้จะขอยกพระบรมราโชวาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานแก่ ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และอาสาสมัครพลเรือน ในพิธีตรวจพลสวนสนาม เนื่องในโอกาสงานพระราชพิธีรัชดาภิเษก เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2514 มีความที่ขอดัดมา ตอนหนึ่งว่า¹⁸

“....ชาติบ้านเมืองคือชีวิต เลือดเนื้อ และสมบัติของเราทุกคน และการดำรงรักษาชาติประเทศ นั้น มิใช่หน้าที่ของบุคคลหมู่ใดโดยเฉพาะ หากว่าเป็นหน้าที่ของทุก ๆ ฝ่าย ทุก ๆ คน ที่จักต้องร่วมมือกระทำพร้อมกันไปโดยสอดคล้องกัน เกื้อกูลกัน และมีจุดมุ่งหมาย มีอุดมคติอันร่วมกัน....”

สำหรับหัวข้อด้าน “ชื่อเสียงเสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม” นั้น มีพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่นักเรียน นักศึกษา ครู และอาจารย์ ในโอกาสเข้าเฝ้าฯ ณ อาคารใหม่สวนอัมพร ในวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นเวลา

หลังจากวันมหาวิปโยค “14 ตุลาคม พ.ศ. 2516” ประมาณสองสัปดาห์ ขณะนั้นสังคมค่อนข้างจะวุ่นวาย มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแบบปัจจุบันทันด่วน เปลี่ยนรัฐบาลและนายกรัฐมนตรี นักเรียน นักศึกษา ครู บัณฑิต มีความตื่นตัวรับการเปลี่ยนแปลงในสังคมมาก จึงขอดัดความบางตอนในพระบรมราโชวาท ดังนี้¹⁹

“....แต่แต่ละคนมีหน้าที่และได้รับคำบอกเล่าอยู่เสมอว่า นักเรียนก็มีหน้าที่เรียน อันนี้อาจนำรำคาญบ้าง แต่ว่าเหตุผล คือ แต่ละคนมีพลังของตัวเองสร้างขึ้นมา และรวมพลังก็เป็นพลังแรง พลังนี้มีหลายชนิด พลังกายและพลังใจ ทั้งพลังความรู้ ถ้าได้รวบรวมพลังกายแล้วก็พลังใจ ทั้งพลังความรู้ ถ้าได้รวบรวมพลังใจแล้วก็พลังกาย ทั้งพลังความรู้ ทั้งพลังใจให้มีขึ้น พลังจิตใจนี้ถ้าพูดโดยส่วนรวมแล้วเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะรวมทั้งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิดดีชอบ เพื่อให้ตนได้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อตนเอง และเพื่อส่วนรวมได้ดี....”

ในหัวข้อ “กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์” กระทรวงวัฒนธรรมก็ได้รวบรวมมาจำนวนหนึ่ง ซึ่งในที่นี้ขอยกพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ คณะกรรมการวันกตัญญูทเวที สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย เพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกวันกตัญญูทเวที ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ในวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2526 มีความตอนหนึ่งว่า²⁰

“....ความกตัญญูทเวที คือ สภาพจิตที่รับรู้ความดี และยินดีที่จะกระทำความดีโดยศรัทธามั่นใจ คนมีความกตัญญูจึงไม่ลบล้างทำลายความดี และไม่ลบหลู่ผู้ที่ได้ทำ

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, 99 พระบรมราโชวาท น้อมนำราษฎรรมเย็นเป็นสุขสานต์, 15.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, 29.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, 37.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, 50.

ความดีมาก่อน หากเพียรพยายามรักษาความดีทั้งปวงไว้ให้เป็นพื้นฐานในความประพฤติปฏิบัติทุกอย่างของตนเอง เมื่อเต็มใจและจงใจกระทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยความดีดังนี้ ก็ย่อมมีแต่ความเจริญมั่นคงและรุ่งเรืองก้าวหน้ายิ่งขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณสมบัติอันสำคัญยิ่งสำหรับนักพัฒนา และผู้ปรารถนาความเจริญก้าวหน้าทุกคน.....”

ส่วนหัวข้อ “ไฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม” ที่ทางกระทรวงวัฒนธรรมรวบรวมมาจำนวนหนึ่งก็เช่นกัน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่มหาวิทยาลัยของรัฐสืบต่อมาเป็นเวลานานหลายสิบปี นับตั้งแต่ขึ้นครองราชย์ มีพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรรวบรวมแล้วเป็นจำนวนมาก นับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่นิสิตนักศึกษาได้รับในโอกาสแรกของการจบศึกษาและได้รับปริญญา ดังจะขอยกพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2536 มีความตอนหนึ่งดังนี้²¹

“.....การศึกษาในมหาวิทยาลัย ที่มุ่งเน้นให้บุคคลมีความรู้ความสามารถด้านวิชาการเป็นพื้นฐาน สำหรับการประกอบกิจการงานในชีวิตนั้น ถือว่าเป็นการศึกษาในระบบ ผู้ศึกษาจะได้รับความรู้ถ่ายทอดจากครูบาอาจารย์ และจากการศึกษาค้นคว้าทางตำรับตำราเป็นหลัก ต่อเมื่อได้ออกไปทำการงาน ได้ประสบการณ์และปัญหาต่างๆ ให้ต้องขบคิดมากมายแล้ว จึงเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้ในสิ่งทั้งปวง ที่เรียกว่าประสบการณ์ชีวิตเพิ่มขึ้น ประสบการณ์ในชีวิตนี้เป็นบ่อเกิดแห่งความรอบรู้และความฉลาดจัดเจนที่มีค่า ซึ่งถ้าได้รู้จักนำมาใช้ด้วยความรู้เท่าถึงเหตุผล และด้วยความรอบคอบระมัดระวังแล้ว จะยังประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมอย่างวิเศษสุด

ดังนี้ การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาภายหลังสำเร็จจากมหาวิทยาลัย จึงมีความสำคัญยิ่งยวด ในการสร้างเสริมผู้ผ่านการศึกษาในระบบมาแล้ว ให้มีปัญญาและความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแท้จริงของชีวิต พร้อมทั้งดำรงตนให้อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุขและเจริญมั่นคงได้.....”

นอกจากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่ประชาชนจะได้ฟังได้อ่านและรับเข้ามาเป็นแนวทางดำเนินชีวิตแล้ว ด้วยพระปรีชาสามารถในงานพระราชนิพนธ์ที่แม้จะทรงงานมากแทบจะหมดเวลา พระองค์ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์งานวรรณกรรมทั้งพระราชนิพนธ์แปล และพระราชนิพนธ์แต่งขึ้น เผยแพร่เพื่อให้ประชาชนได้อ่านด้วย ในอดีตที่มีมาจะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์ของไทยจะทรงพระราชนิพนธ์งานวรรณกรรมเผยแพร่ในแผ่นดิน และงานพระราชนิพนธ์นั้นก็มีความสำคัญมาก มาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงพระราชนิพนธ์ออกมาด้วยหลายเล่ม จากงานพระราชนิพนธ์ทั้งที่เขียนและแปลนั้นจะเห็นได้ว่าพระองค์ท่านได้ส่งสารแสดงให้เห็นความสำคัญในชีวิตที่ต้องมีความกล้าหาญเสียสละดังปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง “นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ” ที่แสดงความสำคัญเรื่องความเพียร ดังในพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” และแสดงความกตัญญูดังในพระราชนิพนธ์เรื่อง “คุณทองแดง” เป็นต้น

นอกเหนือจากการพิจารณาถึง แนวทางการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทยที่ปรากฏในพระราชดำรัส พระบรมราโชวาทและในบทพระราชนิพนธ์แล้ว พระองค์ยังได้มีพระราชดำริ และทรงงานออกมาเป็นโครงการพระราชดำริอีกมาก ที่คนไทยและแม้แต่ชาวต่างประเทศที่สนใจเรื่องงานที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทยจะทราบดี

²¹ เรื่องเดียวกัน, 61.

โครงการพระราชดำรินี้ เป็นที่รู้จักกว้างขวาง ในระยะเวลาประมาณ พ.ศ. 2512 แต่ที่จริงเป็นงานที่พระองค์ท่านได้คิดและทำตั้งแต่ปีที่ มีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ด้วยพระองค์ได้คิดถึงประชาชนของพระองค์ ตั้งแต่แรกในการครองราชย์ งานแรก ๆ นั้นเป็นงานทางด้านการแพทย์ และงานด้านสังคมสงเคราะห์ ด้วยว่าในเวลานั้นการรักษาพยาบาลยังต้องการการพัฒนาอย่างเร่งด่วน การแพร่ของโรคโควิดโรคนั้นเป็นภัยที่ค่อนข้างจะเฉพะหน้า ในประวัติความเป็นมาของโครงการได้บันทึกไว้ว่า เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ.2493 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระราชปรารภกับอธิบดีกรมสาธารณสุข หลวงพยุงเวชศาสตร์ ความว่า²²

“คุณหลวง วัฒนโรตสมัยนี้มีयरักษากันได้เด็ดขาด หรือยัง ยาะอะไรขาด ถ้าต้องการฉันจะหาให้อีก ฉันอยากเห็นกิจการแพทย์ของเมืองไทยเจริญมาก”

ในประวัติความเป็นมาของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ยังบันทึกถึงเรื่องราวอันน่ารู้เอาไว้อีกว่า²³

“จากนั้นในปี พ.ศ. 2496 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานทรัพย์จำนวน 500,000 บาท เพื่อสร้างอาคาร “มหิตหลวงศานุสรณ์” ในบริเวณสถานเสาวภาสำหรับใช้ในกิจการทางด้านวิทยาศาสตร์และผลิตวัคซีนบีซีจี ซึ่งผู้คนยุคนั้นกำลังประสบปัญหาจากวัณโรคอย่างร้ายแรง ทรงริเริ่มสร้างภาพยนตร์ขึ้น ที่รู้จักกันในนามว่า “ภาพยนตร์ส่วนพระองค์” จัดฉายเพื่อหารายได้จากผู้บริจาคโดยเสด็จพระราชกุศล นำมาช่วยเหลือพสกนิกรในด้านต่าง ๆ...”

ถ้าพิจารณาดูโครงการพระราชดำริ ซึ่งเดิมมีชื่อว่าโครงการตามพระราชประสงค์ และบางกรณีก็รู้จักกัน

ในนามโครงการหลวง โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ มาถึงปัจจุบันเรียกว่าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อันนับว่าเป็นเรื่องของการปฏิบัติหรือทำงาน ซึ่งอาจเป็นทั้งที่เป็นโครงการที่เป็นการศึกษาอย่างหนึ่ง หรืออาจเป็นโครงการที่เป็นการเข้าไปแก้ปัญหาของราษฎร และก็มีทั้งโครงการที่เสร็จได้ในเวลาอันสั้นประมาณหนึ่งปี และโครงการที่ใช้เวลายาวมากกว่า 5 ปีก็มี ทั้งนี้เมื่อดูภาพรวมจะพบว่าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ แบ่งได้ 8 ประเภทคือ

1. ด้านแหล่งน้ำ
2. ด้านการเกษตร
3. ด้านสิ่งแวดล้อม
4. ด้านส่งเสริมอาชีพ
5. ด้านสาธารณสุข
6. ด้านคมนาคมสื่อสาร
7. ด้านสวัสดิการสังคม/การศึกษา
8. ด้านการพัฒนาแบบบูรณาการอื่น ๆ

จากการประมวลโครงการทั้งหมดที่ดำเนินมาในรอบ 60 ปี ตั้งแต่พ.ศ. 2495 ถึงพ.ศ. 2556 จะมีทั้งหมด 4,447 โครงการ²⁴ แยกออกตามพื้นที่ทั่วประเทศ จากภาคกลางที่มีอยู่ 781 โครงการ ที่มีในภาคเหนือ 1,691 โครงการ ที่มีในพื้นที่ภาคใต้ มีอยู่ 846 โครงการ ส่วนที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1,115 โครงการ และเหลือที่ไม่ได้ระบุภาคอีกจำนวน 14 โครงการ ทั้งหมดนี้นับเป็นโครงการโดยไม่ได้แบ่งแยกเป็นโครงการขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ในจำนวนโครงการทั้งหมดนี้

²² www.rdpb.go.th, “ประวัติความเป็นมาของโครงการ” อ่านเมื่อ 2 มกราคม 2560

²³ เรื่องเดียวกัน

²⁴ เรื่องเดียวกัน, “ประเภทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ”

จะขอยกให้ดูเพื่อให้ทราบลักษณะงานและผลงาน เชื่อว่า บางโครงการนั้น ชื่อของโครงการได้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั้งหลาย แม้จะมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องก็ตาม ดังนี้

1. โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพพื้นที่บริเวณเขานางพันธุรัต (เขาเจ้าลายใหญ่)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระราชทานพระราชดำริ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 มีพระราชดำริให้อนุรักษ์สภาพภูมิประเทศบริเวณเขานางพันธุรัตใกล้ชายทะเลชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

2. โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส

มาจากพระราชดำริเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2525 ให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง เพื่อเป็นแหล่งวิชาการ ค้นคว้า และทดลอง โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 1,740 ไร่ ในตำบลกะลุวอ และตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

3. โครงการเขื่อนขุนด่านปราการชล จังหวัดนครนายก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำที่แม่น้ำนครนายก เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2536 ที่บ้านท่าด่าน อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งสร้างได้เสร็จและกักเก็บน้ำได้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2547

4. โครงการพัฒนาลุ่มน้ำลำพะยั้งตอนบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำริ เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 ให้สร้างอ่างเก็บน้ำ

ลำพะยั้ง อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2549 เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ได้มีน้ำทำเกษตรกรรม

ลักษณะของโครงการได้กระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ มีทั้งการอนุรักษ์ภูมิประเทศ ตั้งศูนย์การศึกษาเพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้ประชาชน สร้างเขื่อนและสร้างอ่างเก็บน้ำที่กักน้ำให้ประชาชนผู้ทำการเกษตรจะได้มีน้ำใช้เพียงพอ

การพระราชทานพระราชดำริส พระบรมราโชวาท และพระราชดำริ ที่ได้กล่าวมานี้ ไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องพระราชอำนาจแต่อย่างใด สิ่งที่ได้ฟังและได้เห็นนั้นก็คือการทรงงานขององค์พระประมุขที่ทรงมีพระราชหฤทัยคิดถึงประชาชนของพระองค์ ได้แนะนำ ทำเป็นตัวอย่างด้วยปรารถนาที่จะให้ประชาชนของแผ่นดินมีความสุขอยู่ร่มเย็น โครงการพระราชดำรินั้นหากไปดูจากโครงการที่มีมาถึงวันนี้กว่าสี่พันโครงการล้วน แต่เป็นพระราชดำริเพื่อช่วยนำและช่วยทำให้ประชาชนพ้นทุกข์ยากและสุขสบายขึ้น การทดลองหลายอย่างที่เริ่มต้นทำนั้น บางทีก็ไม่ได้ไปเปรี่ยมทดลองที่อื่น หากแต่ทดลองที่ใน “บ้าน” ของพระองค์ คือ พระราชวัง และมีใช้ทดลองเพื่อใช้หรือเพื่อประโยชน์ของผู้ที่อยู่ในบ้าน คือ พระองค์แต่อย่างใด หากแต่เพื่อประชาชนของแผ่นดินที่อยู่นอกวัง แม้ในถิ่นทุรกันดาร ดังที่มีบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของความสำเร็จเริ่มว่า²⁵

“พระราชดำริเริ่มแรกอันเป็นโครงการช่วยเหลือประชาชนเริ่มขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2494 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอคอกจากปีนัง ซึ่งได้รับจากผู้เชี่ยวชาญด้านการประมงขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ เข้าไปเลี้ยงในสระน้ำพระที่นั่งอัมพรสถาน และเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2496 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพันธุ์ปลาหมอคจากนี้

²⁵ www.region6.prd.go.th , “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” อ่านเมื่อ 2 มกราคม 2560

แก้ก้านัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศ นำไปเลี้ยงเผยแพร่ ขยายพันธุ์แก่ราษฎรในหมู่บ้านของตน เพื่อจักได้มี อาหารโปรตีนเพิ่มขึ้น”²⁶

ถ้าเรามองดูหนังสือที่พิมพ์ออกมาเผยแพร่ในวันนี้ วันที่หลังจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จสู่สวรรคาลัยแล้ว จะพบว่ามามีจำนวนมาก ประมาณได้เกือบ 100 ฉบับชื่อเรื่อง ซึ่งทั้งหมดเกี่ยวกับ พระราชกรณียกิจ พระราชดำรัส พระบรมราโชวาท และ พระราชดำริ ล้วนแต่นำเสนอเรื่องงานของพระเจ้าแผ่นดิน ที่สถิตย์อยู่ในใจประชาราษฎร บางท่านระบุว่าพระองค์ ทรงเป็น “พ่อของแผ่นดิน” หรือเมื่อ 5 ปีก่อน กระทรวงศึกษาธิการได้ถวายสมัญญานามพระองค์ฯ “พระผู้ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน”

นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรีได้กล่าว ถึงการที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนตามที่ปรากฏให้เห็นแก่ตาในวันนี้ว่า

“สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมี คือ พระราช- อำนาจสำรองหรือพระบารมี ที่เกิดจากคุณงามความดี ในทุกๆ ด้านที่พระองค์ทรงมีและเป็นสิ่งที่ประชาชน ถวายมอบให้”

สิ่งที่ปรากฏให้ได้ยินและได้ยลกันทั่วในแผ่นดินไทย และข้ามขอบเขตพหุสัมาอาณาจักรไปไกลในวันนี้ จะเป็น อำนาจหรือไม่มีก็มิทราบได้ หากเป็นสิ่งที่ได้เริ่มมี และ ทวีคูณขึ้นมาตามลำดับ ในรัชสมัยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ครองราชย์มาเป็น เวลากว่า 70 ปีนี้ เป็นพระบารมีอันยิ่งใหญ่อันเป็นที่ ประจักษ์ชัดแก่มหาชนชาวไทยและชาวโลก

เกือบร้อยห้าสิบปีก่อนหน้านี ในรัชสมัยพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นพระราช- อัยกาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล- อดุลยเดช ได้มีโคลงบทหนึ่งในพระราชนิพนธ์ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เอง ชื่อ นิทรราชาคริต ลิขิตเอาไว้เป็นโคลงสี่สุภาพบทหนึ่งว่า

“บารมีพระมากพัน รำพัน
พระพิทักษ์ยุติธรรม ถ่องแท้
บริสุทธิ์ดุจดวงตะวัน ส่องโลก ไชร์แฮ
ทวยราษฎร์รักบาทแม่ ยิ่งด้วยปีติรงค์”

คำโคลงของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เมื่อ พ.ศ. 2422 นี้ นำมาอธิบาย ได้กับพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา- ภูมิพลอดุลยเดช ที่ประชาชนเคารพสักการะพระองค์ นั้นเอง

²⁶ อ้างแล้ว, “3 อดีตนายกฯ เติชพระมหากษัตริย์ นักประชาธิปไตย นำชาติฝ่าวิกฤต”

บรรณานุกรม

หนังสือ

กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). 99 พระบรมราชาวาท น้อมนำราษฎรร่วมเย็นเป็นสุขสานต์. กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475.

รัฐสภา. (2559). ประมวลพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในรัฐพิธีเปิดประชุมรัฐสภา. กรุงเทพฯ : รัฐสภา.

ศูนย์ดำรงธรรม (องค์การมหาชน). (2559). เท็ด 9 ปกเกศ 70 คุณธรรมนำประชา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ดำรงธรรม (องค์การมหาชน).

สถาบันพระปกเกล้า. (2552). เอกสารพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ 10 ธันวาคม 2475. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

หยุด แสงอุทัย. (2551). คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 ว่าด้วยพระมหากษัตริย์. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

เว็บไซต์

www.thaihealth.or.th

www.oknationtv.nationtv.tv

[www.facebook.com, “Democrat Party, Thailand”](https://www.facebook.com/Democrat Party, Thailand)

[www.manager.co.th,](http://www.manager.co.th)

www.rdpb.go.th

www.region6.prd.go.th